

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר פרשיות השבוע

כולל

דברי חיזוק והתעוררות
בענייני עבודת ה'

נסדר ונערך משיחות מוסר
שנאמרו במקהלות על ידי
הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א
ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה

פרשת כי תבא

ירושלים עיה"ק תובכ"א
תשע"ט לפ"ק

שיחות מוסר אלו הנדפסים כאן בס"ד, נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות מוסר שנמסרו בשנת תשמ"ה בירושלים ת"ו. ואם שגיתי, איתי תלין משוגתי. ובקשתינו שטוחה לפני המעיינים ה"ו, כי כל שגגה וטעות יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יעמידוני על טעותי.

בסוף החוברת מצורף מאמר על פרשת השבוע, ממאמרי רבינו שליט"א על התורה כת"י, אשר רואה אור לראשונה כאן בס"ד.

כל המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח נקודת מכירה לחוברות אלו, בבית הכנסת / ישיבה / מקוה וכיו"ב, על ידי קופה [שיניחנה מליל שישי עד מוצ"ש מדי שבוע], ניתן לפנות למערכת ההפצה.

**לכל ענייני ההפצה יש לפנות בשעות בין
הסדרים, לפלאפון מספר 0527622629**

ניתן להשיג את החוברות בנקודות המכירה

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר
הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות
ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת כי תבוא

מצות ביכורים / השמחה האמיתית היא לעולם הבא /
קיום המצוות על פי דעת תורה / השפעת ה'רחוב' /
חובת חשבון הנפש

מפתח העניינים

ביאור סמיכות הפרשיות / מצות ביכורים / שאין ראוי לאדם לשמוח אלא כשיבוא לארץ העליונה / 'שמחת העולם הזה אינה אלא הבל ורעות רוח' / כל המצוות שהאדם עושה בעולם הזה מתקבצים לעתיד לבוא ובהם מקבל פני המולך / 'משיב הרוח - ומוריד הגשם' / קנייני העולם הזה הם סתירה לקנייני העולם הבא / גדר 'נפש הרשע' / 'כל מופעלות טובות שעושה יהיו על פי דבריהם' / 'זולת זה הגם שיעשה כל מצוות שבעולם, ישרף הוא והם' / 'את אשר הקלת - החמרנו, ואת אשר אסרת - התרנו' / המשפט והדין על 'דעות' האדם אם הם בגדר 'דעת תורה' / 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה' / זהירות בפרט בחודש אלול / אצל ה'מטאטא' מצטבר כל ה'לכלוך' / 'הוי שקוד ללמוד תורה - ודע מה שתשיב לאפיקורוס' / ה'רחוב' - 'גהינום' / ההולך ב'רחוב' כהולך בתוך ה'יקב' / האדם משופע מסביבתו לטוב ולהיפך ח"ו / ההשפעה של 'נח' על החיות והבהמות סביבו / 'אלול' זמן 'ריגול' / 'מארי דחושבנא' / חשבון הנפש לפני שהנשמה עולה למסור דין וחשבון בבית דין של מעלה / הנהגתו של רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל / חשבון נפש על ה'מחשבות' שחשב במשך היום / איבד שלשה דקות / הזמן חולף במהירות מרובה / 'עת ללדת ועת למות' / חשבון נפש מידי לילה ולילה / לכל הפחות בחודש אלול יתחזק לעשות 'חשבון נפש' / 'חשבון נפש' על עסקיו הרוחניים כהנהגתו בעסקיו הגשמיים / ה'מושל' האמיתי / העצה האמיתית יכולה להינתן רק על ידי המושלים ביצרם / המושלים ביצרם ילמדו לאחרים לעשות אותו / 'אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת' / רוב שנות ימיו האדם עסוק ב'חשבונות' של 'עסקי חיי שעה' / להוסיף זמן ל'חשבון האמיתי' / תכלית ותפקיד האדם בעולם הזה / הזכות להיות 'יהודי' / 'היא קלה ופעולתה גדולה ופריה רב' / חשבון נפש שעה

אחת מידי יום / אהבת הקב"ה ית"ש לאבות הקדושים / דביקותם של האבות הקדושים בקב"ה / כאשר האדם חושב על הקב"ה - הקב"ה חושב עליו / האדם יכול להגיע ב'שלימות' יותר ממדרגת משה רבינו ע"ה / אם זכרתך על יצועי, בבוקר אהגה בך' / כולם טרחו עמלו - וזכו / על ידי שאלות אלו יבוא האדם להתעלות / ויפן כה וכה וירא כי אין איש' / גדר ה'שלימות' האמיתית / על ידי חשבון נפש יכול לזכות לשלימות האמיתית / הצלחתם של הנזהרים ב'חשבון נפש' / לכל הפחות לקבוע קביעות מעטה ל'חשבון נפש' / חשבון נפש על ידי התבוננות בהנהגות רבותינו / דברים שיש להתחזק בהם בחודש אלול

מפתח חידו"ת

- א. בענין סמיכות פרשת עמלק לפרשת ביכורים כה
 ב. בענין מצות ביכורים משבעת המינים ל
 ג. בענין והותירך ה' בפרי בטנך, ובפרי בהמתך, ובפרי אדמתך לד
 ד. בענין ועבדת שם אלהים אחרים לד
 ה. בענין אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לה

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמת

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי

ניתן להקדיש את הוצאות
 הדפסת החוברות השבועיות
 בפלאפון מספר 0527628840

ניתן להשיג את החוברות
 מתחילת השבוע בשולחנות ההפצה
 של י. בלוי בבתי הכנסת

נשמח מאוד לקבל כל הערה והארה
 הוספות וטעויות הדפוס וכיו"ב
 ולהוסיף לרשימת התפוצה
 במייל: 8542164@gmail.com

מצות ביכורים / השמחה האמיתית היא לעולם הבא / קיום המצוות על פי דעת תורה / השפעת ה'רחוב' / חובת חשבון הנפש

ביאור סמיכות הפרשיות

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לדבר מענייני הפרשה ומעניינא דיומא, פרשת השבוע פרשת כי תבוא, וכבר הזכרנו כי תמיד הפרשה הזו תבוא בחודש 'אלול', ושמעתי מדודי הג"ר אברהם מונסה (שליט"א) זצ"ל, שהוא דרש את כל הפרשיות כהמשך אחד, סדר הפרשיות של השבועות הללו הוא, 'כי תצא' 'כי תבוא' 'נצבים' 'וילך', 'האזינו', 'וזאת הברכה', ואחר כך 'בראשית ברא', והוא דרש את זה מעניינא דיומא, 'כי תצא' - 'כי תבוא', אדם יוצא מעולם הבא זהו 'כי תצא', הוא יוצא מהעולם הבא ובא לעולם הזה, ואחר כך 'כי תבוא' אחרי הכל הוא חוזר לארץ ההיא בחזרה, חוזר לעולם האמת. יש 'ציאה' ויש 'ביאה', חוזר למקום ממנו יצא. ואחר כך 'אתם נצבים', דהיינו 'משפט' ו'דין', אחרי שהאדם נפטר מיד מגיע לעולם האמת ניצב ועומד לדין על מעשיו, 'וילך', הולכים לאסוף את כל זכויותיו ואת כל עוונותיו, כל מה שעשה בחייו, כל פעולותיו וכל דיבוריו, וכו'. אחרי שאספו את כל פעולותיו, 'האזינו', התחיל ה'משפט', אם יש לו רוב זכויות, יצא זכאי במשפטו,

א. על הכל יבוא חשבון.

רבותינו בזהר הקדוש (ח"ב דף ק ע"ב, ושם בנסמן בהגהות נצוצי זהר) אמרו, שאין שום מעשה קול ודיבור שאדם עושה בעולם הזה ש'נאבד', שלא נרשם ומתועד ב'בית דין של מעלה', אפילו הקול של ה'מטה' של הזקן (מה שנקרא 'מקל סבא'), שעליו הוא נשען כשהוא הולך, ומכה על הקרקע, וזה עושה 'רעש' עושה 'קול', גם זה עולה בשמים, גם על זה יבוא בחשבון. הכל בא בחשבון.

אשריו ואשרי חלקו, זהו 'וזאת הברכה', אבל אם ח"ו לא זכה במשפט, נתחייב ב'דין', 'בראשית ברא', מחזירים אותו בגלגול, ומתחיל כל הסבל של ה'עולם הזה' מחדש.

מצות ביכורים

בתחילת הפרשה שלנו יש לנו את מצוות 'ביכורים'. 'והיה כי תבוא אל הארץ, אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה, וירשתה וישבת בה. ולקחת מראשית כל פרי האדמה, אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נותן לך ושמת בטנא, והלכת אל המקום, אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם. ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו, הגדתי היום לה' אלהיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו. ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך' (דברים כו א-ד). כידוע פרטי המצוה, אדם יורד לתוך גינתו, לתוך שדהו, ורואה פרי שהבכיר, כורכו בגמי ומביא אותו לירושלים, בזה הוא מעיד ומביא שה'פרי הראשון' הוא קודש, כולו לה' יתברך, כי הכל מאיתו ית"ש, וכמו שהאריך ה'חינוך' (מצוה צא).

'שאיין ראוי לאדם לשמוח אלא כשיבוא לארץ העליונה'

ורבינו ה'אור החיים' הק' אומר דבר נורא, ונראה ללמוד מדבריו הקדושים. "הצנתי בפרשה זו", עיינתי בפרשה הזו, ולמדתי לקח ומוסר ובינה, שהפרשה שלנו 'והיה כי תבוא אל הארץ', היא לא מדברת רק על מה שאדם בא לארץ ישראל ה'גשמית', אלא "שרומות גם כן" על "ביאת הארץ העליונה", שאדם בא לעולם העליון, ל'עולם הבא' שלו, "ואמר" הפסוק, "והיה כי תבוא", וכבר לימדונו רבותינו (בראשית רבה פר' מב ס' ג, ויקרא רבה פר' יא ס' ז, במדבר רבה פר' יג ס' ה) כי אין 'והיה' אלא לשון 'שמחה', "שאיין ראוי לאדם לשמוח, אלא כשיבוא לארץ העליונה",

שם הוא מקום שמחה האמיתי, "על דרך אומרו", כמו ששלמה המלך ע"ה הספר משלי אומר "ותשחק ליום אחרון" (משלי לא כה), (ע' בראשית רבה פר' נט סי' ב, שמות רבה פר' נב סי' ג).

שמחת העולם הזה אינה אלא הבל ורעות רוח'

כאן בעולם הזה אתה לא יודע אפילו מה יהיה מחר, זה לא מקום של 'שמחה', 'כי מחר תבכה מאשר היום תשחק' כלשון הגאון מוילנא ע"ה באיגרתו (ומקורו מסליחות לצום גדליה). זה מציאות החיים, אתה רואה אדם שמח בדבר, ולמחרת זה מהתפך לו לרועץ, והוא בוכה על זה. 'שמחה' אמיתית אינה אלא בעולם העליון. 'ושם ינוחו יגיעי כח' (איוב ג יז). "כי שמחת העולם הזה אינה אלא הבל ורעות רוח", ואומר הפסוק על איזה מקום מדובר, "וחזר ופירש על איזה ארץ מדבר, ואמר, אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה, כי לזו יקרא נחלת עולם", עולם הבא זה נקרא 'נחלה', לא עולם הזה (זה לא 'נחלה' אלא אולי 'מחלה'...). העולם הזה מלא בצרות צרורות ובעיות. וכך ה'אור החיים' דורש כל הפרשה (כדאי לראות דבריו הקדושים בפנים, אני מדלג קצת).

כל המצוות שהאדם עושה בעולם הזה מתקבצים לעתיד לבוא ובהם מקבל פני המלך

וצריך להשריש את ה'דיעה' הזו. העולם הזה הוא 'פרוודור' ותו לא. הוא לא מציאות קבועה. "ואומרו" המשך הפסוק, "ולקחת" מפרוי כל ראשית האדמה, "על דרך אומרו" בספר הזהר (ח"ב דף נט ע"א), כי כל אשר יעשה האדם מהמצוות ומעשים טובים בעודו חי, מתקבץ מהם על יד על יד (ע"פ משלי ג יא), מעט מעט (רש"י ביצה יב.), "עד יום נסיעתו, ובהם מקבל פני המלך, בדרך אומרו והלך לפניך צדקך (ישעיה נח ח), והוא

אומרו ולקחת מראשית כל פרי האדמה, פירוש, לא יקח בידו להקביל פני ה' אלא מדברים המובחרים שעשה בעולם הזה. עוד רמז אל התורה שנקראת ראשית". צריכים לנצל לאסוף עוד ועוד זכויות ל"יום הדין".

'משיב הרוח - ומוריד הגשם'

צריך האדם לדעת על מה לשים את הדגש. אומרים העולם בדרך צחות דבר נכון, בנוסח התפלה קבעו לנו רבותינו 'משיב הרוח ומוריד הגשם', פשוטו ידוע, אבל מפרשים בדרך רמז, 'משיב הרוח', 'משיב' מלשון 'נפשי ישוב' (תהלים כג ג), יחיה, חיות, אם אתה רוצה 'משיב הרוח', להחיות את הבחינה של הרוחניות, צריך 'מוריד הגשם', את ה'גשם' דהיינו הגשמיות אתה צריך להוריד, כמה שתוריד יותר את ה'גשם', את ה'גשמיות', כך ה'רוח' תעלה ותתעלה יותר.

קנייני העולם הזה הם סתירה לקנייני העולם הבא

כי קנייני 'עולם הזה' הם סתירה עצומה לקנייני 'עולם הבא'. אדם ששם את כל מגמתו בעניינים הללו של קנייני עולם הזה' זה איום ונורא, הוא מפסיד 'רוחניות'. צריך לדעת את המשקל האמיתי באמת, לעסוק רק בקנייני עולם הבא, קנייני עולם הזה לא צריכים לדאוג עליהם, העולם הזה כלה וחולף.

גדר 'נפש הרשע'

אנחנו רגילים לחשוב כי 'רשע' זה מי שרובו עוונות. זה גם אמת. אבל רבינו יונה ב'שערי תשובה' (שער ב אות יח ואות יט) אומר הגדרה חדשה ל'רשע', אחד שכל עניינו ועסקו 'עולם הזה', זהו גדר 'רשע'. אפילו אם מקיים מצוות כדת וכהלכה, כיון שהעיקר אצלו זה העולם הזה, תמיד הוא דואג ל'עולם הזה' שלו, ל'בית', ל'עבודה', ל'כבוד', וכו'.

וכו', ועל זה הוא שם את עיקר הדגש, זה מה שמעסיק ומדאיג אותו, 'קניינים גשמיים', אבל על 'קניינים רוחניים' הוא לא חושש, לא מדאיגים אותו, זה גדר 'נפש הרשע'. ועל הכל יבוא בחשבון בשמים.

'כל מפעלות טובות שעושה יהיו על פי דבריהם'

ומוסיף ה'אור החיים' (שם בהמשך) דבר נורא, "ואומרו ושמת בטנא", הפסוק הזה מלמד אותנו, "ירמוז, שצריך כל מפעלות הטובות שעושה", הרבה פעולות טובות האדם עושה במשך השנים בחיים חיותו, אלפי אלפים פעמים של מפעלים לטובה, אבל אומר ה'אור החיים' הק', תיזהר, תשגיח ותתבונן, כי כל הפעולות לטובה הללו "יהיו" כולם "על פי דבריהם" ז"ל, על פי דברי התורה, על פי שפירשו לנו רבותינו ז"ל, "כאומרו" כמו שנאמר "על פי התורה אשר יורוך, ועל המשפט" (דברים יז א), שהכל יהיה על פי התורה שהורונו, והרי אנחנו לא יכולים להוציא וללמוד שום 'מצוה' מתוך התורה הכתובה, מתוך ה'חומש' מבלי פירושם וקבלתם של רבותינו, כיון שכל מה שכתוב בתורה זה באופן כללי, ופירושה של 'תורה' זה 'תורה שבעל פה', זה ה'משניות', זה ה'גמרא', שרבותינו מבארים לנו איך לקיים כל מצוה ומצוה. כדברי הרמב"ם בהקדמתו לספר היד [וראה עוד מגיד דבריו ליעקב חלק לו (פרשת חוקת תשע"ט, עמוד טו). ע"ש].

'זולת זה הגם שיעשה כל מצוות שבעולם, ישרף הוא והם'

מוסיף ה'אור החיים' הק', "והתורה והמשפטים ביארו אותם חכמים בשישים מסכתות, כמנין טנא", 'טנא' עולה בגימטריא שישים, בדיוק כמנין מסכתות המשנה והתלמוד, שבהם נתבארו ונתפרשו כל מצוותיה של תורה, 'ושמת בטנא', כל הזכויות שאתה צריך לעולם הבא, צריך שיהיו 'בטנא', לפי השישים מסכתות בתלמוד, "שזולת זה", אף

אם אדם לא יקיים את המצוות על פי דעת רבותינו, "הגם שיעשה כל מצוות שבעולם", אבל לא על פי ה'טנא', "ישרף הוא והם", לשון מבחילה, "ישרף" הוא והם. כי זה לא מצוה רצויה. כי 'מצוה' רצויה זה רק עם היא על פי דרך רבותינו.

'את אשר הקלת - החמרנו, ואת אשר אסרת - התרנו'
לפעמים אדם חושב שהוא עושה מצוה, אבל כיון שלא מתייעץ ומברר מה היא 'דעת תורה' האמיתית, הוא מקיים את מה שאומרים בוידוי של רב גיסים גאון ז"ל ביום כיפור, **'את אשר הקלת - החמרנו, ואת אשר אסרת - התרנו'**, כי הוא לא למד, הוא לא בירר מה היא 'דעת תורה' האמיתית, 'אין בור ירא חטא, ולא עם הארץ חסיד' (אבות פ"ב מ"ה), ולפעמים הגם שהוא סבור לפי דעתו שהוא מקיים מצוה גדולה ויקרה, אבל ההסתכלות האמיתית של התורה היא שזה איסור חמור. מצוה צריך לקיים רק על פי דעת תורה.

המשפט והדין על 'דעות' האדם אם הם בגדר 'דעת תורה' וכל אחד ואחד צריך להשגיח על זה באמת. לא די במה שהוא מקיים 'תורה ומצוות', אלא מה מונח לו בראש, מה ואיך הם דעותיו, האם הם באמת 'דעת תורה' או ח"ו להיפך. ביום כיפור יש פיוט מהקדמונים, ואצל הרבה קהלות מהאשכנזים אומרים את זה, "להוזהר דעות בדין", הקב"ה מביא את כל ה'דעות' של האדם בשעת ה'משפט' ובוחר ובודק אותם, 'אל חוקר דעות בדין'. ואומרים על הרב מבריסק זצ"ל, שכאשר הוא היה מגיע לפיוט הזה, הוא היה כולו בוכה ורועד (הובא בספר הרב מבריסק ח"א עמוד 30, דרשות משמר הלוי ח"א עמוד עח).

'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה'

וצריך כל אחד ואחד לבדוק בעצמו אם הוא לא מושפע מ'דעות' זרות ל'דעת תורה'. כגון, יש הרבה שחדרה אצלם ההשפעה של 'כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה' (דברים ח יז), העושר - בזכותי, וכו' וכו'. על זה הדין ב'ראש השנה'. מה ה'דעות' שלך. האם הצטייר לפניך באמת מה ה'עיקר' ומה ה'טפל' וה'תפל'.

זהירות בפרט בחודש אלול

ובפרט בדור שלנו. יש הרבה קלקול בענייני דעות. וצריכים להיזהר מזה הרבה, ובפרט בחודש אלול, לקראת בא יום הדין הקרב ובא, שבו נידונים על 'דעות' כמו שאמרנו. אדם מושפע ממה שהוא 'קורא', ומושפע ממה שהוא 'שומע', וממה שמדבר עם אחרים. לפעמים אם רק 'מדבר' דיבור בעלמא עם מי שדעותיו קלוקלות, כבר זה יכול להזיק לו.

אצל ה'מטאטא' מצטבר כל ה'לכלוך'

והגאון ר' ישראל סלאנט זצ"ל היה מזהיר על זה, הרבה אנשים יש להם 'נפש טובה', אומרים 'צריכים להציל את כלל ישראל, אני אלך אתווכח עם כולם ואחזיר את כולם בתשובה!', אבל זה לא מתאים לכל אחד, אדם כזה דומא ל'מטאטא', מנקים בו את הבית, את ה'רחוב', הוא מנקה את כולם, אבל כל ה'לכלוך' מצטבר ב'מטאטא' עצמו.. זה לא מומלץ לכל אחד.

'הוי שקוד ללמוד תורה - ודע מה שתשיב לאפיקורוס'

לימוד אותנו התנא במסכת אבות (פ"ב מ"ד): "הוי שקוד ללמוד תורה, ודע מה שתשיב לאפיקורוס", אם קיימת את החלק הראשון של

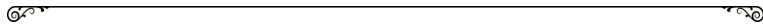
המשנה 'הוי שקוד ללמוד תורה', אם עסקת ועמלת בתורה בימים ובלילות כדבעי, אחד כזה יכול לקיים גם את הסיפא של המשנה 'ודע מזה שתשיב לאפיקורס', אבל אחד שלא למד ולא קרא ולא שנה, וחושב 'אני אחזיר את כולם בתשובה', סופו ש'נופל באמצע מילוי תפקידו'.. [וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק מד (פרשת ראה תשע"ט, עמוד כו). ע"ש].

ה'רחוב' - 'גהינום'

המשגיח בעל ה'אור יחזקאל' זצ"ל היה רגיל לומר, ה'רחוב' זה 'גהינום', כך הוא הגדיר את ה'רחוב'. ה'רחוב' שלנו זה 'גהינום', 'שאל תחתית', מינים ממינים שונים. בכל כלל ישראל לא הייתה מציאות כזו כמו שנראה 'רחוב' יהודי בזמנינו. מי שיסתכל ויקרא קצת בספרים של תיאורים על הדורות שמלפנים, איך היה נראה רחוב בישראל, איזה צניעות ואיזה קדושה ויראת שמים, איך היו בני אדם נראים. מבהיל כל לב. והיום בעוונותינו הרבים 'מה נאמר ומה נדבר'. ויש השפעה עצומה מה'רחוב' עלינו, אדם מושפע מאנשי סביבתו ומקומו. אדם לא יכול להיות ב'רחוב' בלי לספוג את ה'דעות' שיש ברחוב, אין מציאות כזו.

ההולך ב'רחוב' כהולך בתוך ה'יקב'

והיה ממשיל - המשגיח בעל ה'אור יחזקאל' זצ"ל (הובא בס' זכרון יחזקאל בקונט' מופת יחזקאל עמוד כט) - את ההולך ב'רחוב' לאדם שהולך בתוך ה'יקב', אפילו אם הוא לא שותה יין, מכל מקום ה'ריח' שיש ב'יקב' של ה'יין' וה'שכר' וה'ערק' נכנס לו לראשו וכבר עושה אותו שיכור ומטושטש.. הגם שלא טעם ולא שתה טיפת 'יין', אבל המציאות של הנמצא בתוך ה'יקב' שזה משפיע עליו. ועל כן היה המשגיח זצ"ל מזהיר על הזהירות הנדרשת בדור שלנו בענייני 'דעות'.

האדם מושפע מסביבתו לטוב ולהיפך ח"ו

והוא הדין להיפך. אדם שנמצא במקום מקודש, בהכרח הוא מתעלה ומתקדש. אדם מושפע מאנשי מקומו, "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו", כלשון הרמב"ם בהלכות דעות (פרק ו ה"א). [וראה עוד בדברי רבינו שליט"א בקונטרס מגיד דבריו ליעקב חלק כ (פרשת פקודי תשע"ט, עמוד יט), ושם נסמך].

ההשפעה של 'נח' על החיות והבהמות סביבו

ראיתי באחד הספרים הרגש נפלא, כידוע ב'תיבת נח' נכנסו כל החיות, ולא מצינו, רבותינו לא גילו לנו בשום מקום שהאריה טרף איזה חיה, וזה פלא פלאות, 'אריה' נמצא במשך שנה שלימה עם כל החיות ביחד איתו, ולא טרף אף אחד.. 'אריה' לא יטרף? 'דב' לא יטרף? 'נחש' לא יעקוץ? מה ההסבר בזה? הרי מסברא היה נח צריך ללכת עם 'רובה' ביד, ולהשגיח על כל חיה וחיה, ומי שרוצה לטרוף מיד קושר אותו.. אלא ההסבר הוא, כמו שהארכנו כמה פעמים על ההשפעה של הצדיק על סביבתו, והרי כל החיות והבהמות שהיו ב'תיבת נח', ישבו יחד עם נח, והרי נח היה, כמו שהפסוק מעיד עליו, 'איש צדיק תמים' (בראשית ו ט), וממילא גם הם התעלו יחד איתו, והחיות הפסיקו לטרוף. 'תיבת נח' הייתה מקום מקודש, בחוץ גהינום, אבל בפנים קדש קדשים. כל הבריאה כולה מתעלה ומתרוממת ומתקדשת על ידי האדם השלם שמתעלה בה, כדברי הרמח"ל ב'מסילת ישרים' (פ"א). [א"ה: וראה מגיד דבריו ליעקב ח"ד (פרשת ויצא תשע"ט, עמוד כה והלאה) שהובאו דברי המסילת ישרים הנ"ל באורך. ובעיקר יסוד הדבר של השפעת הצדיק על סביבתו, ראה באורך מגיד דבריו ליעקב ח"ג (פרשת תולדות תשע"ט, עמוד כה והלאה), ועוד שם חלק יא (פרשת וזאת תשע"ט עמוד יג ובהערה שם), ועוד שם חלק מג (פרשת עקב תשע"ט עמוד י והלאה), ובקונטרס תורה וחיים (סוף עמוד לג), ועוד].

'אלול' זמן 'ריגול'

והנה כמו שפתחנו הפרשה שלנו פרשת כי תבוא, תמיד היא יוצאת בחודש אלול. אמרו רבותינו כי פירוש המילה 'אלול', מלשון 'ריגול', על הפסוק 'לתור את הארץ' (במדבר יג טז ויז, יד לו ולח) דהיינו שהלכו לרגל בארץ ישראל, מתרגם התרגום 'לאללא ית ארעא', את המילה 'לתור' מתרגם מלשון 'אלול'. 'אלול' זה מלשון 'ריגול', מלשון 'חיפוש', מלשון 'לתור', לחפש. והיכן צריכים לרגל ולחפש? כל אחד אצל עמקי לבבו. פשיטא ואין צריך לומר, לא אצל חברך.. זה תמיד אסור, קל וחומר ב'אלול'. ב'אלול' תחפש רק אצלך. בנגעי לבבך. וכל אחד ואחד מכיר את עצמו, מכיר את כוחותיו, ומכיר את חסרונותיו (אני מקווה...). יש הרבה שמכירים רק את 'מעלותיהם', אבל צריכים להכיר גם את ה'חסרונות', ובזה צריך ריגול עמוק, 'חריש עמוק'.

'מארי דחושבנא'

מִרְנָן החיד"א ע"ה בספרו עבודת הקודש (סי' ח אות רמג) במוסרו לחודש אלול מביא דברי רבותינו בזוהר הקדוש (ח"ג פרשת קרח דקע"ח ע"א), שהאדם יכול לזכות למעלה עצומה, שהזוהר קורא לזה 'מארי דחושבנא', בעלי חשבון, [וכלנו צריכים להיזהר בזה להיות בגדר חושבי ומחשבי חשבונות, 'בואו חשבון' (במדבר כא כז), וכמו שנראה בהמשך], וזה על ידי שהאדם קודם שהולך לישון, יעשה 'חשבון נפש' מה עבר עליי היום, איך היה ה'פדיון היום' הרוחני, הרי כל סוחר וכל חנווני וכל בעל חנות או עסק, יש לו זמן קבוע ל'חשבונות' שלו, בודק הכנסות והוצאות, נזקים ורווחים וכו'. אותו דבר יעשה האדם על החלק ה'רוחני', יעשה 'חשבון נפש', כמה 'הכנסות', וכמה 'הוצאות' וכו'.

חשבון הנפש לפני שהנשמה עולה למסור דין וחשבון בבית דין של מעלה ואת ה'חשבון נפש' הזה יעשה קודם ה'שינה'. לפני שהולך לישון. הגמרא אומרת, 'שינה אחד משישים למיתה' (ברכות נז:), יש כאן

מסירת נפש ביד הבורא יתברך, 'בידך אפקיד רוחי' (תהלים לא ו), והשי"ת ית"ש נאמן ומחזיר את ה'פקדון'. לפני שאתה מוסר את ה'פקדון', את ה'נשמה', שהיא הולכת למסור 'דין וחשבון' ב'בית דין של מעלה', כדאי שאתה תקדים ותעשה 'דין וחשבון' בארץ. תמשמש ותפשפש במעשיך, איך עבר עליך היום וכו'. והזהר מפליג מאד במעלתו ובחשיבותו ושכרו של מי שהוא בגדר 'מארי דחושבנא'.

הנהגתו של רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל

רבינו הגדול ה'חפץ חיים' זצ"ל היה מסוגל מאד בדברים הללו, כך היה המנהג שלו, שהיה לו 'פנקס' שבו היה רושם את כל 'סדר היום' שלו, מה הוא עשה, ומה הוא דיבר ומה הוא חשב. כמו שעושים האחרים בעסקי ממונם ורכושם, כך היה עושה בעסקים ה'רוחניים' שלו.

חשבון נפש על ה'מחשבות' שחשב במשך היום

אמרו על ה'חפץ חיים' זצ"ל שהוא היה מסוגל לחזור ברעיונו קודם השינה על כל המחשבות שחשב במשך כל היום כולו. זה דבר נורא. אדם שיש לו 'סדר' ו'משטר' ויכול ליכור את כל ה'מחשבות' שחשב במשך היום, כל מה שעלה ברעיונו ובדעתו. על כל מחשבה עושה חשבון 'האם זה בסדר לפי שלחן ערוך, האם יצא מזה נחת רוח לקב"ה?'.
 לקב"ה?.

וה'חפץ חיים' זצ"ל תמיד היה מתפלא, 'אני לא מבין איך בני אדם מזניחים את הדבר הזה. לכל הפחות שהדברים הרוחניים יהיו במדרגה של הדברים הגשמיים, באותה מעלה וחשיבות, ובדיוק כמו שהאדם מוכר דבר, הוא לא סומך על זה ש'אני אזכור שמכרתי', אלא הוא יושב ומיד כותב ב'פנקס' שלו 'פלוני קיבל בהקפה ממני חפץ זה

וזה סך זה וזה, כי איכפת ויקר לו על כל פרוטה ופרוטה, למה חייו הרוחניים לא יהיו חשובים לו כמו חייו הגשמיים? שיכתוב ב'פנקס' שלו, כמה שעות הלכו לתורה, וכמה שעות לדברים בטלים, וכמה שעות לדברים אסורים, ואיך הייתה התפלג, וכו' וכו'. תבדוק ותרשום ב'פנקס'. ובהמשך נראה דברי רבינו הרמח"ל זצ"ל.

איבד שלשה דקות

אחד מתלמידי ה'חפץ חיים' זצ"ל, סיפר והעיד, שפעם אחת שמעו אותו יושב ובוכה ונאנח, אמרו לו התלמידים, 'כבוד הרב, מה אתה מתאנח?', אמר להם, 'היום היה לי כמה רגעים שנאבדו לו, אני לא יודע מה עשיתי בהם, אני מחפש ב'פנקסים' שלי ולא מוצא מה עלה ויצא מאותם שלשו דקות!'. לנו זה נשמע דבר של 'מה בכך', סך הכל כמה דקות.. אבל זה לא כך. על כל דבר יבוא בחשבון. על כל רגע ורגע. אי אפשר לוותר על מאומה. אדם יצטרך להשיב על כל דבר ודבר, על כל פעולה וכל תנועה שעשה כל רגע וכל שניה מחייו.

ב. תפלה כראוי מתקנת כל שאר התפלות

וצריך להשתדל לכון בתפלה כראוי ב'חודש אלול'. יש לנו הבטחה נפלאה מרבנותינו בספר הזהר הקדוש (ח"ב דרמ"ה ע"ב ובמקדש מלך שם, וע"ע זוה"ק ח"א דרל"ד ע"א) - מביא את זה השל"ה הק' () - שאם אדם מכון בתפלה כראוי פעם אחת, זה פותח פתח לעצמו להתקבל ברקיע, ואגב התפלה הזו את כל התפלות שהתפלל במשך כל השנים, שהם לא היו כל כך ראויות, גם אותם מעלים לשמים. זה הכח של תפלה אחת הגונה כראוי, שהיא כבר מכח 'מיגו דזכי לנפשיה' - זכי נמי לחבריה, גם שאר התפלות מתרוממים ובאים ומתקבלים. וכדאי להשתדל בזה בחודש אלול. זה רווח גדול. [א"ה: ראה עוד מגיד דבריו ליעקב חלק מב (פרשת ואתחנן תשע"ט, עמוד כג, ובחלק החידו"ת עמוד לח והלאה). ע"ש].

הזמן חולף במהירות מרובה

כך נוהגים האנשים השלמים 'המושלים' ביצרם. לא נותנים לרגע ולשעה וליום להתגלגל ולעבור הלאה. אנחנו כבר בסוף השנה, השנה הזו עברה מהר, ברגע אחד. אדם ינסה לזכור, רק לפני כמה ימים הייתי עם ה'לולב' ביד.. והנה עכשיו כבר סוף שנה.

'עת ללדת ועת למות'

בספר קהלת (ג ב): "עת ללדת ועת למות", ולכאורה הפסוק הזה לא מובן, 'עת ללדת' ומיד 'עת למות', צריך שיהיה כתוב גם 'עת לחיות', איך לחיות. אומרים בשם ה'חפץ חיים' זצ"ל (מעשי למלך על חפץ חיים על התורה פרשת בלק עמוד ריג) שהוא דייק את הפסוק הזה, והסביר, אין זמן לחיות! 'עת ללדת - ועת למות'. נולד והזמן 'עף' מהר וכבר מת. לכן קהלת לא אמר 'עת לחיות', כי אין זמן 'לחיות', הזמן עובר מהר, יותר ממה שהאדם מעלה על דעתו.

חשבון נפש מידי לילה ולילה

כל לילה צריכים להיות בגדר הזה של 'מארי דחושבנא', בעלי החשבונות, לראות ולחשב 'איך עבר היום', הבטחתי שהשנה אני יהיה יותר טוב, הבטחתי הבוקר שיהיה יותר טוב, האם עמדתי בדיבורי או שזה רק בגדר 'דיבורים בעלמא'?! ולדאבונינו אדם לא מנצל את הענין של 'מארי דחושבנא'.

לכל הפחות בחודש אלול יתחזק לעשות 'חשבון נפש'

אומר הגאון חיד"א זצ"ל, במוסר שלו לחודש אלול (מורה באמצע שם), לפחות בחודש הזה, חודש אלול חודש הריגול, החודש של 'לתור' לחשוב מחשבות, לבדוק לפשפש ולמשמש במעשיו. "חודש

אלול, זמן תשובה לכל הוא בחדש המקודש הזה, ויזהר לפשפש במועשיו. טוב וישר שבכל לילה קודם שישיין טרם אמירת וידוי יפשפש ויחפש דרכיו ומעשיו באותו יום, ויתודה וישוב, וכן יעשה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים, כי היה צריך לעשות כן כל ימיו בכל לילה, כמעשה צדיקים קראו בשמותם מארי דחושבנא, ולפחות כה יעשה בארבעים יום הנוראים הללו". וצריכים אנו להשתדל ככל יכולתנו, להראות לקב"ה שיש שיפור מצידנו, השתדלות, לשנות דרכינו ולשפר מעשינו.

'חשבון נפש' על עסקיו הרוחניים כהנהגתו בעסקיו הגשמיים
ונראה קצת ללמוד מדבריו הקדושים של רבינו הרמח"ל ע"ה בספרו מסילת ישרים (פ"ג) ובמאמרו 'דרך עץ חיים' (עמוד רב), דברים מבהילים הרעיון למתבונן בהם, על החובה של ה'ריגול' וה'בדיקה', וכמו שאמרנו שבוזה יש להתחזק בפרטות בחודש 'אלול'. "והנני רואה צורך לאדם שיהיה מדקדק ושוקל דרכיו דבר יום ביומו כסוחרים הגדולים אשר יפלסו תמיד כל עסקיהם למען לא יתקלקלו, ויקבע עתים ושעות לזה שלא יהיה משקלו עראי, אלא בקביעות גדול, כי רב התולדה הוא". יש בזה רוח גדול לאדם.

ה'מושל' האמיתי

והוא מפרש מה הרווח הגדול, "וחכמים ז"ל הורינו בפירוש צורך החשבון הזה, והוא מה שאמרו ז"ל", כך דורשת הגמרא במסכת בבא בתרא (ע"ה): את הפסוק "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" (במדבר כא כז), מה זה ה'מושלים', "על כן יאמרו המושלים ביצרם", זה נקרא 'מושל' אמיתי, זה 'גיבור' אמיתי. מושל הוא מי שהוא 'בעל הבית' על ה'יצר' שלו. 'אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה' (אבות פרק ו משנה ב), כי יצרו מסור בידו. כל השאר הם כולם בגדר 'עבדים'. 'עבד נרצע'

ל'יצר', כל מה שיגיד לו היצר הוא מוכרח לעשות, הוא לא יכול לסרב. אבל מי שכבר הצליח להתגבר על יצרו ולמושל עליו, הוא בגדר 'מושל'. ממשיך הפסוק 'בואו חשבון', דורשת הגמרא, "בואו ונחשב חשבוננו של עולם", נעשה חשבון נפש, "הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה".

העצה האמיתית יכולה להינתן רק על ידי המושלים ביצרם ואומר ה'מסילת ישרים', "וזה, כי העצה האמיתית הזאת, לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמיתה אלא אותם שכבר יצאו מתחת יד יצרם ומשלו בו. כי מי שהוא עדין חבוש במאסר יצרו, אין עיניו רואות האמת הזאת ואינו יכול להכירה, כי היצר מסמא את עיניו ממש, והנה הוא כהולך בחושך שיש לפניו מכשולות ואין עיניו רואות אותם". אדם שהיצר שלו הוא בעל הבית עליו, הוא תמיד יברח מהענין הזה לחשוב 'חשבוננו של עולם', זה לא בשבילו.. לא טוב לו לחשוב חשבוננו של עולם, כי מי יודע לאן זה יביא אותו.. לכן הוא בורח ומתעלם מזה.

המושלים ביצרם ילמדו לאחרים לעשות אותו

אבל האדם השלם שזכה באמת להיות מושל ביצרו, רק על זה הוא חושב ומתבונן. מוסיף הרמח"ל (במאמר דרך עץ חיים שם), "אך המושלים ביצרם הם יעשו את הדבר הזה וילמדוהו לאחרים לעשות אותו", המושלים ביצרם הם ילמדו אותנו איך להגיע למדרגה הזו. כי זה כלל גדול בתורה, מי שהוא טוב - הוא מטיב לאחרים. אין אדם טוב לעצמו. 'טוב' תמיד יוצא לפועל אצל אחרים. 'תכלית הטוב' - להטיב' (וע"ע קל"ח פתחי חכמה לרמח"ל פתח ג, דעת תבונות סי' יח).

'אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לכך נוצרת'

אדם שזכה למעלה כזו הוא לא שומר את זה לעצמו. אמרו רבותינו (אבות פ"ב מ"ח) 'אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך,

כי לכך נוצרת', ראיתי מפרשים, כי כוונת התנא 'אל תחזיק טובה לעצמך' שאת ה'טובה' הזו את ה'תורה' שלמדת, אל תחזיק אותה לעצמך, אלא תיתן אותה לאחרים ותשפיע עליהם. וזה תכלית האדם. 'אדם לעמל יולד' (איוב ה ז), דורש המהרש"א (ח"א סנהדרין צט:) בדרך רמז, לעמל ראשי תיבות ללמוד על מנת ללמד. למדת - תן לאחרים, תשפיע עליהם.

רוב שנות ימיו האדם עסוק ב'חשבונות' של 'עסקי חיי שעה' הרי אם נעשה חשבון, "הלא האדם, רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו", אין לך כמעט אדם אחד שלא עושה חשבון כל יום. אבל איזה 'חשבון', חשבון עסקיו. לא את ה'חשבון האמיתי', אלא את ה'חשבון הסכל', עושה חשבון 'הרווחתי או לא הרווחתי?', 'כמה הרווחתי?', וכו' (היום לכל אחד יש 'מחשב' בכיסו, ה'מוח' שלו נעשה 'רוזבה'..), רק בזה הוא עוסק, "עסקי חיי שעה".

להוסיף זמן ל'חשבון האמיתי'

שואל הרמח"ל, אתה כבר עושה 'חשבונות', "ולמה לא ישים אל לבבו אפילו שעה אחת גם לזאת לחשוב מחשבת ממש", למה לא תשים אל לבבך אפילו שעה אחת גם ל'חשבון האמיתי', לחשב ב'חשבונות של עולם', תוסיף עוד זמן על ה'חשבונות', תחשב את החשבונות של העולם הזה, של הממון וכו', אבל תוסיף גם זמן לחשב 'חשבונות של עולם'. תעשה חשבון של 'חיי עולם', לא רק חשבון של 'חיי שעה'.

תכלית ותפקיד האדם ב'עולם הזה'

שהאדם יתבונן ויחשב, 'בשביל מה באתי לעולם?'. אדם לא שואל את עצמו את השאלה הזו, הוא שואל למה החבר שלו או ה'שכן' שלו בא לעולם.. תשאל על עצמך, אתה, 'למה באת לעולם? מה רוצים ממני?'. סתם כך הורידו נשמה לעולם הזה למשך שבעים שמונים שנה, אחר כך יקברו אותה בקרקע וזהו זה? תעשה חשבון, תשאל את עצמך: "מה הוא? ולמה בא לעולם? או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים הקב"ה? ומה יהיה סוף כל ענייניו?". מה רוצים ממני, מה התכלית המבוקש ממני?

הזכות להיות 'יהודי'

באת לכאן לעולם הזה, זכית להיות 'יהודי', זה עצמו ברכה עצומה וחסד נפלא שעשה איתנו הקב"ה, שהוריד אותנו לעולם הזה יהודים, ולא עשה אותנו 'כגויי הארצות', 'כוש' 'אינדיאני' וכו', אלא עשה אותנו יהודים, תתבונן ותחשוב בשביל מה קיבלת את הנשמה האלהית, 'חלק אלוה ממעל'. מה יהיה הסוף? לקראת מה אתה חותר?

'היא קלה ופעולתה גדולה ופריה רב'

כאן מוסיף הרמח"ל דבר נפלא, משפט פלאי ממש, ברגע שהאדם יהיה מתעסק לחשוב חשבונות של עולם, של 'בואו חשבון', "זאת היא התרופה היותר גדולה וחזקה שתוכל להמציא כנגד היצר", אין לנו רפואה יותר טובה מאשר הרפואה הזו, "והיא קלה, ופעולתה גדולה, ופריה רב", זה לא דבר קשה, זה לא שמבקשים ממך 'תעניות' ו'סיגופים' וכו'. תאכל טוב ותשתה טוב, רק תעשה חשבון נפש.

חשבון נפש שעה אחת מידי יום

והוא "שיעמוד אדם בכל יום לפחות שעה אחת", שאדם יתחיל לחשוב באמת, לא דקה אחת, יש הרבה בני אדם מתחיל לחשוב 'בשביל מה באתי לעולם', אחרי רגע מניח ב'צריך עיון גדול' והולך לאכול.. זה דברים בטלים, זה לא חשבון אמיתי, צריך חשבון נפש מדוקדק. שיעמוד שעה אחת לפחות, "פנוי משאר כל המחשבות, לחשוב רק על הענין הזה שאמרתי", לחשב 'חשבוננו של עולם'.

אהבת הקב"ה ית"ש לאבות הקדושים

ובזמן הזה, שיעמוד מחשב חשבוננו של עולם, "יבקש בלבבו", שה'לב' יתחיל לבקש ולעבוד, וה'לב' זה עיקר העיקרים, "מה עשו הראשונים אבות העולם שכך חשק ה' בהם?", רואים בתורה איזה אהבה עצומה וחיבה יתירה היה להשי"ת לאברהם יצחק ויעקב ע"ה, מאי טעמא, מפני מה זכו לכזו אהבה עצומה, עד שהתורה מעידה שהקב"ה 'חשק' באבות הקדושים באהבתו אותם (דברים י טו), והרי גם האבות הקדושים היו יצירי חומר?! תתחיל להתבונן ולחשוב על השאלה הזו, ומי שיחשוב בדברים האלה, זה עצמו ידרבן אותו ויביא אותו לדרך הנכונה.

דביקותם של האבות הקדושים בקב"ה

וכבר הזכרתי דברי רבינו יהודה החסיד בספרו ספר חסידים (סי' קסה), שהיראה והדביקות של האבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב ע"ה בקב"ה, הייתה דביקות בלי הרף, ביום ובלילה, לא היה שניה אחת או רגע אחד שהם הסיחו דעת מה' יתברך. והראיה, צא וראה שיעקב אבינו ע"ה ישן, מה הוא רואה בחלום שלו, 'הנה ה' ניצב עליו' (בראשית כח ג), זה ה'חלום' שלו, זה 'חלום נבואי'. אפילו בשעה שהוא 'ישן', עדיין 'הנה ה' ניצב עליו', כלומר, שלא היה ניתוק אפילו בזמן ה'שינה' מה' יתברך.

כאשר האדם חושב על הקב"ה - הקב"ה חושב עליו ועם מדרגה עצומה כזו של דביקות בקב"ה, ודאי שהקב"ה חשק בהם. והכלל הוא - אומר הגאון מוילנא ע"ה (ביאור הגר"א משלי כו יט) - אם אתה חושב על השי"ת, הוא חושב עליך. אדם חושב על השי"ת, מבקש ומתפלל 'ריבון העולמים, תקרב אותי אליך, תעזור לי, תציל אותי מיצר הרע', הקב"ה משיב לו (וע"ע רש"י יבמות ק"ז סע"א, רש"י דברים א כז, תוס' פסחים ק"ג).

האדם יכול להגיע ב'שלימות' יותר ממדרגת משה רבינו ע"ה עוד ישאל האדם את עצמו, "מה עשה משה רבינו ע"ה?", שזכה למה שלא זכה אף אחד אחר, למדרגות העצומות והנשגבות ב'נבואה', 'פה אל פה אדבר בו' (במדבר יב ח), יש סיבה שהוא זכה לזה, זה לא סתם כך. אמנם להגיע למדרגות הללו זה קשה עד מאוד, אבל זה לא משולל מאיתנו, הרמב"ם ע"ה כותב ב'פרקי הצלחה' (בתחילתו), שאדם יכול להגיע ב'שלימות' בצדקות ובחסידות - לא ב'נבואה' - עד מדרגת משה רבינו ע"ה. "כל אחד אם רצה השלימות, היה קרוב ממושה רבינו

ג. 'ותצילני מיצר הרע'

וזו הייתה תפלתם של רבותינו חכמי התלמוד (ברכות יז.), שהקב"ה יציל אותם מיצר הרע. תנאים ואמוראים קדושי עליון, שאנחנו לא יכולים לתאר שבחם, ש'זוטי דאיכא בנייכו מחיה מתים' (ע"ז יז.), הקטן הקטן שבחכמים היה בכוחו להחיות מתים, שעליהם אמרו 'אין זה ילוד אשה' (נדה יג סע"א), 'לית דין בר נש' (שבת ק"ב: עירובין כד. ע"ז יז.), והם מתפללים שהקב"ה יציל אותם מיצר הרע! מסברא היצר הרע בורח מהם.. אבל חכמי התלמוד הגדולים יודעים את כוחו של היצר, על זה הם מתפללים ומבקשים. קל וחומר בן בנו של קל וחומר לדידן.

ע"ה". (וע"ע להרמב"ם פ"ט מהל' תשובה ה"ב, ובדברי רבינו שליט"א בס' הדר יעקב ח"ג סי' כו).

'אם זכרתיך על יצועי, בבוקר אהגה בך'

גם ישאל את עצמו, "מה עשה דוד משיח ה'?", מי שלומד ספר תהלים, רואה מה היה כוחו של דוד המלך ע"ה, 'אם זכרתיך על יצועי, בבוקר אהגה בך' (תהלים סג ז), הולך לישון המחשבה שלו - ה' יתברך. קם בבוקר מחשבה ראשונה - ה' יתברך. הלך לישון עם השי"ת וקם עם השי"ת. כל הזמן עם הקב"ה. היפך מאותם בני אדם הולכים לישון על ידי 'רדיו', מדליק ונרדם.. וכשהוא קם בבוקר מתוך רדיו, מחשבה ראשונה שלו שלא להפסיד את מהדורת חדשות של השעה שש.. מגשש באפילה מחפש את ה'כפתור' של ה'רדיו' להדליק..

כולם טרחו עמלו - וזכו

אותו דבר ישאל את עצמו מה עשו "כל הגדולים אשר היו לפנינו?" שזכו למעלות נשגבות עד למאד. האדם יתבונן בשאלות הנוקבות הללו. והתשובה אצל כולם, כולם היה להם מסלול אחד, כולם נולדו אותו דבר, אבל הם טרחו יגעו עמלו - וזכו.

על ידי שאלות אלו יבוא האדם להתעלות

ואם יעשה זאת האדם, יחשב את החשבונות הללו, ויוסיף "ויעלה בשכלו, מה טוב לאדם כל ימי חייו לעשות כן גם הוא וטוב לו", וממילא "אז יתורו מחשבותיו לדעת, באיזה מצב הוא נמצא ועומד", מה המדרגה שלו היום, מה מעשיו ומה פעולותיו, "לפי הנרצה בדרך אשר דרכו אנשי ה' אלה אשר מעולם המה ואם אין", האם מה שהוא נוהג זה הדרך הנרצה שבה הלכו ונהגו אותם גדולים, או ח"ו לא, "ואם רב ממנו כח היצר ולא יכול לדין עם שתקיף ממנו?". ואם יעשה את זה אשריו ואשרי חלקו.

'ויפן כה וכה וירא כי אין איש'

מוסיף הרמח"ל, "הן לזאת חרד היה וצווה ככרוכיא הקדוש רבי שמעון בן יוחאי" בספר תיקוני הזהר הקדוש (תיקון י), "ווי לון לבני נשא", אוי להם לבני אדם, "דקודשא בריך הוא אסיר עמהון בגלותא", שהקב"ה כביכול אסור יחד איתם בגלות, 'כל מקום שגלו שכינה עמהם' (מגילה כט.), 'בכל צרתם לו צר' (ישעיה סג ט), "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" (שמות ב יב), דורש הזהר הקדוש, מה הפירוש 'וירא כי אין איש'? "אלא איש לדרכו פנו", כל אחד פנה לדרכו, "בעסקין דלהון בארחין דלהון", כל אחד עסוק בעסקים שלו בלבד. בעסקי העולם הזה. ולא מחשב חשבוננו של עולם. והקב"ה מחפש 'איש' שיהיה עסוק בחשבוננו של עולם.

גדר ה'שלימות' האמיתית

נמצא כי "כלל הדברים", וממנו תלמד את כל שאר ה'פרטים', "האדם שאינו חושב על זה, קשה לו מאוד מאוד להגיע אל השלימות", ו'שלימות' האמיתי זה ה'דביקות' בה' יתברך, כמו שהרמח"ל מפרש בספרו 'מסילת ישרים' (פ"א). 'ואני קרבת אלהים לי טוב' (תהלים עג כח), "וכל זולת זה שיחשבוהו בני האדם לטוב, אינו אלא הבל ושוא נתעה" (מסילת ישרים שם). 'טוב' פירושו קשר עם ה' יתברך, 'רע' זה ריחוק מה' יתברך. 'כי הנה רחקיך יאבדו' (תהלים עג כז).

על ידי חשבון נפש יכול לזכות לשלימות האמיתית

ולהיפך, "והאדם החושב על זה קרוב אליה מאוד", יש לך אפשרות לזכות להגיע לשלימות האמיתית, לדביקות בהש"ת, אם תחשב חשבוננו של עולם. "והחכמים" האמיתיים "הולכים הלך וחשוב

תמיד, לא יפנו דעתם מזאת", כל הזמן המוחשבה שלהם היא 'איך להגיע לשלימות', כל הזמן מחשבים 'בואו חשבון'.

הצלחתם של הנוהרים ב'חשבון נפש'

ומוסיף כאן הרמח"ל הבטחה, שאלה שנוהרים בחשבון הנפש, יזכה ל'הצלחה', "ולכן יצליחו בכל מעשיהם", ורואים את זה בחוש, אפילו לפעמים שהוא צריך עסקים מעסקי העולם הזה, הברכה שרואה במעשה ידיו, כמו שהגמרא (ברכות לב:) אומרת על חסידים הראשונים שהיו שוהים שעה קודם תפלתם, ושעה אחת מתפללים ושעה אחת שוהים אחרי התפלה, נמצא תשע שעות ביום היו מקדישים לתפלה, (מה שאנחנו מקדישים לתפלה במשך שבועיים בסך הכל, הם היו עושים את זה ביום אחד.. אפילו ב'כיפור' לא מתפלל תשע שעות.. והם כך נהגו יום ביומו). שואלת הגמרא, מה עם תורתם ומלאכתם? (אחד כזה מה יש לו לעבוד, מי יקח פועל כזה לעבודה, כמעט כל היום הוא רק מתפלל..). אומרת הגמרא, מתוך שחסידים הם תורתם ומלאכתם מתברכת, עובד 'שעה קלה' וכבר יש לו ברכה. כולם רוצים לקנות רק ממנו, מחכים שיסיים את התפלה עד שיבוא לחנות, וכולם קונים ממנו. 'היד ה' תקצר' (במדבר יא כג), 'היפלא מה' דבר' (בראשית יח יד), הקב"ה ית"ש דואג לחסידיו שלא יינזקו ולא יפסידו כלל.

לכל הפחות לקבוע קביעות מעטה ל'חשבון נפש'

ומוסיף הרמח"ל, "אך הממעיט לא ימעיט מלהיות לו קביעות זמן, לפחות לשים אל לבו אם מעט ואם הרבה, כי אז יצליח את דרכיו ואז ישכיל", תקציב זמן לחשבון נפש. הרי האדם מקדיש ל'אוהב' המדומה הוא ה'ממון' זמן הרבה ל'חשבונות', וכל זה לא יועיל לו ולא

יציל אותו לעולם הבא, רק תורה ומצוות ומעשים טובים. [וראה מגיד דבריו ליעקב חלק יא (פרשת וארא עמוד יח). ע"ש]. וכמו שהזכרנו דברי החיד"א זצ"ל, לפחות בחודש אלול יזהר בזה. עוד שבועיים ימים יום משפט נורא ואיום 'ראש השנה'. לפחות תקדיש זמן במשך השבועיים הללו לשים אל לבו אם מעט אם הרבה.

חשבון נפש על ידי התבוננות בהנהגות רבותינו

והרבה פעמים אדם יכול לעשות 'חשבון נפש' על ידי קריאה ולימוד של עובדות והנהגות על רבותינו, דברים המלהיבים את הנפש לעבודת השי"ת. וזה עיקר העבודה של חודש אלול, שצריך האדם באמת להתבונן לרגל לבדוק.

דברים שיש להתחזק בהם בחודש אלול

ויש עוד הרבה דברים שצריכים לעורר עליהם. המשגיח בעל ה'אור יחזקאל' זצ"ל היה מעורר תמיד שיש להתחזק בחודש אלול להתבונן ב"ג עיקרים כראוי [וראה עוד מגיד דבריו ליעקב ח"ט (פרשת ויחי תשע"ט, עמוד ו הערה ב). ע"ש]. גם צריכים להזהיר שהאדם לא יהיה ח"ו בכלל פרנס המטיל אימה יתירה על הציבור שלא לשם שמים (ר"ה יז.), שהעונש מפורש בגמרא שם נוראות, ו'פרנס על הציבור' זה גם כל אחד בתוך ביתו, כמו שמפרש רבינו יונה בספר שערי תשובה (שער ג אות קסב ואות קסו).

אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם, ובפרט בחודש 'אלול', ה' יהיה בעזרנו ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

חידו"ת לפרשת כי תבא

א. בענין סמיכות פרשת עמלק לפרשת ביכורים

דברים (כ"ו א'): "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה, וירשתה וישבת בה, ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך, ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם".

ובתב רבינו יעקב בעל הטורים ז"ל: "והיה כי תבוא, לעיל מיניה כתיב תמחה את זכר עמלק, וסמך ליה והיה כי תבוא אל הארץ, שנצטוו למחות זכר עמלק מיד בכניסתן לארץ, ועל זה רצה עמלק לעכב ביאתן, שהוא הגיד למלך מצרים כי ברח העם, וכן הגיד ללכן כי ברח יעקב, ועל כן סמך לו פרשת בכורים שמזכיר בה ארמי אויבד אבי".

והיום יום הששי, ערב שבת קדש פרשת כי תבוא, בהיותי קורא הפרשה שנים מקרא אחד תרגום, עלה בדעתי בס"ד לפרש באופן נוסף מדוע נסמכה פרשת עמלק לפרשת בכורים, ובהקדם דברות קדשו של הגאון אדמו"ר רבי צדוק הכהן ז"ל מלובלין בספרו פוקד עקרים (אות ה') שכה כתב: "וזאת נבואה ראשונה שנזכר בה שם זה "צבאות", שממנו המשכת ריבוי הצבאות כנ"ל, ועל כן חנה הנביאה פעלה על ידי שם זה ליפקד בבנים, וכן הלשון "פקדתי" שבלשון זה נפקדים כל העקרים והעקרות, ובא הולדת וריבוי הזרע, ואצל עמלק בהיפך על ידי זה נמשך מחיית זרעו, לפי שהוא ההיפך מריבוי צבא ה' וזרע ישראל, ועל כן אמרו בראש השנה (ח' א') אימת לבשו כרים הצאן באדר מתעברות באדר, וישראל נמשלו לצאן ואז הוא זמן ריבויים, וכך קבלתי כי בחודש זה "אדר" מסוגל מטעם זה לפיקוד עקרים ועקרות.

והיינו לפי שחודש זה מיוחד למחיית עמלק, וכל מניעת הולדה שנמצא בזרע ישראל הוא רק מקטרוג עמלק, שחתך מילותיהם של ישראל וכו', המקטרג נגד קדושת הברית שבזרע ישראל שממנו נמשך הריבוי וההולדה, ובני יוסף אמרו ליהושע ואני עם רב אשר עד כה ברכני ה' (יהושע י"ז י"ד), כי בו היה ברכת הריבוי שהיא קדושת היסוד, ועל כן הוא יוסף

שטנו של עמלק כמו שאמרו ז"ל (ב"ר פעה"ס י"ב), ואות הברית הוא המבדיל בין ישראל לעמים, ועל ידי שישראל מובדלים מהעמים על ידי זה בא הריבוי בהם, דעל כן במצרים ויפרו וירבו דאחת היתה ופירסמה הכתוב, וכן אמרו בספרי (פרשת כי תבא) ויהי שם לגוי מלמד שהיו מצויינים, ועל ידי זה היו עצום ורב" עש"ב.

ובספרו רסיסי לילה (אות נ"ג) הוסיף הגאון רבי צדוק הכהן ז"ל וכתב: "המן נתפאר ברוב בניו, וחשב להאביד בני ישראל, ונהיה להיפק, כי עקרה ילדה שבעה היא חיבור אותיות ו"ק ורבת בנים אומללה, ועל כן יוכלו לפעול פיקוד עקרים ועקרות בפורים, אותם שהיה להם כבר ימים של צער הרבה על ידי שנעוץ סופן בתחילתן להחזיר הכל למקורן זוכין לבנים, כי כל עקרים ועקרות דישראל נמשך משורש עמלק, שהיה מחתך מילותיהם ואומר טול מה שבחרת, דמקטרג על מה שהשי"ת בוחר בזרע ישראל", עיין בכל דברי קדשו זצ"ל (שם ושם) ותראה נפלאות מתורת ה' ודוק היטב.

ומבואר באר היטב שכל בחינת עקר ועקרה שיש בישראל, הוא נמשך משורש עמלק הרשע ימש"ו, ובעטיו של נחש ארור זה אין ריבוי בעם ישראל, וכל שיש מחיית עמלק יש ריבוי והולדה בישראל כנ"ל, והנה על ידי מצות בכורים זוכים לפריה ורביה ופרי בטן עיין בספר המדות ח"ב (ערך בנים אות י"ט), ובמדרש דברים רבה (פ"ג ס"ה): "מה פרי אדמתך צריכים עישור, אף פרי בטנך צריכים עישור, וזו המילה. דבר אחר אמר רבי יהודה בר סימון למה הקיש פרי הבטן לפרי האדמה, שיהיו פרי אדמתך, מכפרים על פרי בטנך, מנין שכך כתיב וכפר אדמתו עמו", והיינו נמי שהרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול כלל הלכות פדיון הבן בהלכות בכורים, ודוק. [וראה נא ראה כי תיבות הפסוק "ולקחת מראשית כל פרי האדמה" עולים בגימטריא: "בזכות הבכורים הכל ילדו, ופריה ורביה בישראל", חושבנא דדין כדין ודוק].

והיינו טעמא דנסמכה פרשת בכורים לפרשת מחיית עמלק, שעל ידי מחיית עמלק שורש העקרות, נפקדים בבנים, והיא היא מצוות בכורים ששכרה בנים ובקיומה מתבטל עמלק ודוק.

ב. בענין מצות ביכורים משבעת המינים

דברים (כ"ו א'): "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה, ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה"א, ושמת בטנא, והלכת אל המקום אשר יבחר ה"א לשכן שמו שם".

ופירש רש"י ז"ל: "מראשית, ולא כל ראשית, שאין כל הפירות חייבין בביכורים אלא שבעת המינים בלבד, נאמר כאן ארץ, ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגו', מה להלן משבעת המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל, אף כאן שבח ארץ ישראל שהן שבעת המינים" ובעל הטורים שם כתב: "ולקחת בגימטריא בשבעה המינים", ועיין בדברי הרב ספורנו ז"ל שם.

וכתב שם בספר שפתי כהן על התורה: "מראשית יביא ראשית, מראשית, לראשית, למקום ראשית, לראשית כל ראשית. יביא ראשית, אלו ישראל שנקראו ראשית שנאמר (ירמיה ב' ג') קודש ישראל לה' ראשית, מראשית אלו הביכורים שנאמר מראשית כל פרי וגו', לראשית הוא הכהן שהוא ראשית העבודה, למקום ראשית הוא בית המקדש שהוא ראשית כל העולם, לראשית כל ראשית זה הקב"ה שנאמר (ישעיה מ"א ד') אני ראשון ואת אחרונים אני הוא".

ומבואר דמצות ביכורים אינה נוהגת אלא בשבעת המינים בלבד, וכך שנינו במסכת ביכורים (פ"א מ"ג): "אין מביאים ביכורים חוץ משבעת המינים", והובאה משנה זו בתלמוד מסכת פסחים (נ"ג ב'), ומנחות (פ"ד ב'), ובספרי (ר"פ כי תבא) ילפי לה מגזרה שוה שביכורים אינם באים אלא משבעת המינים, וכמו שהביא רש"י ז"ל לעיל, וכן פסקו כל רבותינו הראשונים ע"ה, עיין לרמב"ם בחיבורו הגדול הלכות ביכורים (פ"ב ה"ב), וספר החינוך (מצוה צ"א) ורש"י הנ"ל, ותוספות חולין (ק"כ ב' ד"ה אף), ופסקי תוספות שם (סימן שני"ב) ועוד.

ושם בספר שפתי כהן נתן טעם לדבר מדוע מצות ביכורים רק משבעת המינים: "אמרו רז"ל במנחות (פ"ד ב') מראשית ולא כל ראשית, כי אין חייב בביכורים אלא שבעה מיני הפירות שנשתבחה בהם ארץ ישראל, לפי שאלו המינים הם חיותו של אדם, ושאר מיני פירות אינן אלא להשלים

החסרון שלא יהא העולם חסר כלום, כי לפעמים יש בהם צורך, אבל לא כמו אלו השבעה מינים, ומברכתם של שאר פירות תבין שאומר בורא נפשות רבות וחסרונן שהן שאר פירות, על כל מה שברא להחיות בהם, וכל אחד משבעת המינים הוא יש לו אצילות מהשבע כשתדקדק בהם, וכדי שיתברכו כל הפירות, לזה אמר מראשית שהן שבעת המינים ואחר כך אמר כל פרי האדמה שיתברכו כל הפירות שהן בכלל אלו השבעה עכ"ל.

ומצאתי בתרגום שני למגילת אסתר (י"ג ז') על הפסוק הפיל פור הוא הגורל מיום ליום מחודש לחודש שכה תרגם: "ובחודש שבט לא, בגלל דביה ריש ירחא שתא לאילניא דמנהן מקריבין ביכוריא", ולכאורה יש להבין, שהרי הביכורים באים גם מחטה ושעורה, ומהרש"א ז"ל פסחים (ל"ו ב') כתב שגם משאר שלשת מיני דגן דהיינו כוסמין, שבלת שועל ושיפון, ועיין בהגהות רש"י פסחים שם, ובספר מנחת חינוך (מצוה צ"א אות א') ואכמ"ל.

ותו פשט לשון התרגום אילניא די מנהון מקריבין ביכוריא, מורה שביכורים באים מכל פירות האילן, והרי אינם באים רק מחמשת מיני אילנות וכן"ל, ויש ליישב.

ואולי כוונת התרגום שני כסברת רש"י ז"ל בפירושו לספר נחמיה (י' ל"ו) שכתב: "בכורי כל פרי עץ, בכורי של כל פרי האילן הם מדברי חכמים", הרי שרש"י ז"ל סובר שעם שמצות ביכורים נוהגת רק בשבעת המינים וכן כתב רש"י ז"ל עצמו בפירושו לתורה וכן"ל, מכל מקום מדברי חכמים ביכורים נוהגים בכל פרי האילן, והיינו שאמר התרגום: "אילניא די מנהון מקריבין ביכוריא", ומכאן מצאנו מקור נפתח לדברי רש"י ז"ל בנחמיה ודוק. [ורש"י ז"ל היה לו תרגום שני לאסתר ומזכירו בפירושו לתורה דברים (י"ג ד') עיין שם. ורש"י גם בפירושו לתלמוד מגילה (י"ג ב') מביא תרגום אסתר, אבל שם אינו מוכרח שהוא תרגום שני, ויתכן שכוונתו לתרגום ראשון עיין שם ודוק].

ובן מפורסמים דברות אותו חד מן קמאי מרבותינו הראשונים ע"ה, הנדפסים בסוף חידושי הר"ן חולין (ק"כ ב') שכה כתב: "אף על גב דאינו חייב להביא ביכורים אלא משבעת המינים, מכל מקום אם רצה להביא משאר מינים מביא דתנן התם רבי שמעון אומר מעטרין את הביכורים חוץ משבעת המינים רבי עקיבא אומר וכו', משמע דאם רצה

להביא משאר מינין מביא, והביא דבריו הגאון רבי עקיבא איגר ז"ל בתוספותיו למשניות ביכורים (פ"ג מ"ט אות י"ט) וסיים בצ"ע, ועיין מנחות (פ"ד ב') ע"ש.

ופשט לשון אותו קדמון ז"ל שהביכורים שמביא משאר פירות האילן תורת ביכורים להם גם מן התורה, ולא כרש"י בפירושו לנחמיה שרק מדברי חכמים, והדברים ארוכים ועיין בזה לגאון מלבי"ם ז"ל בפירושו לנחמיה שם, ובתפארת ירושלים למסכת ביכורים הנ"ל, ובאריכות לאב ובנו בספר משנת רבי בנימין על מסכת ביכורים שם מה שכתבו הגאון המחבר רבי בנימין רבינוביץ ז"ל ובנו הגאון האדר"ת ז"ל, ובהגהות הגאון מהרי"פ פרלא ז"ל הנדפסים בקובץ נועם (כרך כ"ב דף שי"א ודף שכ"ד) ואכמ"ל. [מה שכתבתי שהחידושים לחולין שם לא יצאו מרבינו הר"ן ז"ל היינו ממאי דכתבינא מפי סופרים בחיבורי כנסת יעקב (דף ע"ד ואילך) ע"ש].

ובהיותי בזה ראיתי לרבי חיים ב"ר בצלאל ז"ל אחי מהר"ל מפרג ז"ל בספרו ספר חיים (ח"א פרק ד') שכתב: "ורבותינו במסכת כתובות (ק"ה סע"ב) אמרו כל הנותן דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכורים, שנאמר ויביאו לאיש לחם ביכורים, והכונה לפי שביכורים באים רק מן החיטים, ולא זכו לה ישראל עד עצרת שכבר קבלו ישראל את התורה, אבל בפסח שלא קבלו את התורה, לא היה קרבנם רק מנחת העומר שעורים שהוא מאכל בהמה, ואדם זה המכבד את החכמים אפילו אם הוא עם הארץ ראוי הוא לאותו קרבן שזכו עליו גם ישראל כשקבלו את התורה".

והנה מה שכתב בספר החיים שהביכורים באים "רק" מן החיטים - בעניותי איני מבין דברי קדשו ז"ל, שהרי מצות ביכורים נוהגת בכל שבעת המינים ולא רק בחיטים, וכמו שהבאתי לעיל בארוכה וצ"ב.

וראיתי לגאון בעל כלי יקר על התורה בספרו עוללות אפרים ח"ב (עמוד י"ד מאמר ק"ז דמ"ב ע"ד) שלענינו דרך באותה דרך ובאותו רעיון שכתב בן זמנו ומקומו הוא ספר החיים הנ"ל, וכה כתב: "מה שבא העומר מן השעורים ויש לו שיעור, כי שיעור העומר ידוע, ושתי הלחם של עצרת בא מן החיטים ורז"ל לא נתנו בהם שיעור וכו', הטעם שעדיין ישראל לא קבלו את התורה מפסח עד עצרת ולא יצאו עדיין מכלל בהמה לכלל אדם וכו', ולפיכך קרבנם בא מן השעורים שהוא מאכל משותף לאדם ולבהמה וכו', אמנם כאשר קבלו את התורה באו לכלל אדם ולכן היה קרבנם חיטים

מגיד דבריו ליעקב | חידו"ת לפרשת כי תבא

שהוא מאכל מיוחד לאדם, רמז לתורה ואין לה שיעור וכו', אמנם בעצרת קבלו תורה והיה קרבנם מן החיטים המיוחד למאכל אדם כאמור ואין להם שיעור" ודוק היטב.

אמנם מה שכתב בספר עוללות אפרים שלש פעמים "דשתי הלחם של עצרת אין להם שיעור ולא נתנו רז"ל שיעור - עם שאיני כדאי בענייתי אני מבין דברי קדשו ז"ל, והרי מקרא מלא בספר ויקרא (כ"ג י"ז) ממשבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים, **שני עשרונים סולת תהינה** וגו', הרי מפורש במקרא שיעור שתי הלחם, ועיין בדברי הרמב"ם ז"ל בהלכות תמידין ומוספין (פ"ח ה"ד), ובספר החינוך (מצוה ש"ז) ושם במנחת חינוך (אות ב') וצל"ע.

והנה זכיתי בס"ד להדפיס בקצרה הערתי הנ"ל על ספר החיים בקובץ התורני "אוצרות ירושלים" שנת תשל"ב (גליון ק"ב), ובהרחבה בקובץ התורני "כרם שלמה" דבובוב שנת תשמ"א (גליון חשון דף מ"ד) וכן"ל, ואחר כך חכם אחד שליט"א שם בכרם שלמה (גליון טבת דף מ"ו) יצא ליישב דברי ספר החיים וכה כתב: "לא קשיא, דאין כוונת בעל ספר החיים על מצוות ביכורים הכתובה בפרשת כי תבא, אלא רק על מצוות שתי הלחם שנקראת לחם ביכורים, והם אינם באים אלא מן החיטים, ומקרא מלא בספר במדבר (כ"ח כ"ו) וביום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה, ופירש רש"י חג שבועות קרוי ביכורי קציר חיטים על שם שתי הלחם שהם ראשונים למנחת חיטים הבאה מן החדש, ועיין מנחות (ס"ח ב') עכ"ל.

ויישר כוחו שטרח להעמיד ולהסביר הדברי בעל ספר החיים ז"ל, וכאשר אנחנו מצווים להעמיד דברי החכמים, שלא יאמרו דבר היפך דברות רז"ל, אבל המעיין יראה יבין ויבחין אם אכן לכך נתכוין הגאון בעל ספר החיים ז"ל דהיינו מצוות שתי הלחם, ולא על מצוות ביכורים, והרי מהא דבספר החיים הביא להיא דכתובות הנ"ל "כל הנותן דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכורים", מבואר דבמצוות ביכורים ממש מדובר ולא בשתי הלחם, וכמפורש בתוספות כתובות שם דעל ביכורים קאי ולא על שתי הלחם ודוק.

ואם משום גודל התמיה צריכים אנחנו לדחוק הדברים ז"ל, הרי גדולה מזו כתבתי שבעל כל יקר ז"ל כתב שלשתי הלחם לא נתפרש השיעור, והרי הוא מקרא מלא כנ"ל, ואקצר.

ומה שכתבו רבותינו הנ"ל שהשעורים מאכל בהמה ולא מאכל אדם - עיין מה שהארכתי בזה בקובץ התורני "אוצרות ירושלים" שנת תשל"ו (גליון קצ"ד סימן תק"ס אות ר"ב), ועכשיו צולם בחיבורי כנסת חיים (דף ק"ד) ומה שהוספתי בגליון שם וצרף לכאן.

ג. בענין והותירך ה' בפרי בטנך, ובפרי בהמתך, ובפרי אדמתך

דברים (כ"ח י"א): "והותירך ה' בפרי בטנך, ובפרי בהמתך, ובפרי אדמתך", הרי שכאן הסדר פרי בטנך, בהמתך, אדמתך, והקדימה בהמתך לאדמתך, וכסדר הזה ממש נמצא עוד שם (ל' ט').

אבל שם בדברים (ד' י"ג): "ואהבך וברכך והרכך וברך פרי בטנך, ופרי אדמתך, שגר אלפיך ועשתרות צאנך", הרי שסדר הדברים פרי בטנך, פרי אדמתך, פרי בהמתך, וכסדר הזה ממש, דהיינו פרי בטנך, אדמתך, בהמתך, נמצא עוד שני פעמים בספר דברים שם (כ"ח פסוק ד', ופסוק י"ח) ע"ש. וצריך להתבונן ולדעת מה פשר דבר, ומדוע התורה שינתה הסדר ממקום למקום, וצ"ב.

ד. בענין ועבדת שם אלהים אחרים

דברים (כ"ח ל"ו): "יולך ה' אותך ואת מלכך אשר תקים עליך אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך ועבדת שם אלהים אחרים עץ ואבן".

ורש"י ז"ל כאן סתם ולא פירש מאומה, אבל שם לקמן (פסוק ס"ד): "והפיצך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ ועבדת שם אלהים אחרים, אשר לא ידעת אתה ואבותיך עץ ואבן", פירש רש"י ז"ל: "ועבדתם שם אלהים אחרים כתרגומו לא עבודת אלהות ממש אלא מעלים מס וגולגוליות לכומרי עבודה זרה".

וצ"ע מדוע רש"י ז"ל לא פירש כן כבר לעיל בפסוק ל"ו, והוא דקדוק עצום אצלי וצ"ב, ורשמתי למזכרת עד שנעיין בדברות מפרשי רש"י ז"ל.

ה. בענין אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים

דברים (כ"ט א'): "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו ולכל ארצו".

ובם"ד נתעוררתי להבין והרי כבר מתו כל יוצאי מצרים, כי כאן מדובר אחרי ארבעים שנה במדבר עיין לקמן פסוק ד', ואם כן מה שייך לומר **אתם ראיתם**, ודוחק לומר שמדבר עם אותם שלא נגזרה עליהם הגזירה, דהיינו הקטנים מגיל עשרים והגדולים מגיל ששים, שהרי כאן הכתוב אומר: "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם וגו'", ועיין. ורשמתי למזכרת עד שנעיין בדברי רבותינו המפרשים בעזה"ת.

ועכשיו מצאתי בספר שפתי כהן על התורה (שם דע"ב ע"ג) שכה כתב: "ויקרא משה אל כל ישראל ויאמר אליהם אתם ראיתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים לפרעה ולכל עבדיו וגו'". זה היה בשנת הארבעים וכבר תמו כל הדור שנאמר (דברים ב') ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וידבר ה' אלי אתה עובר היום את גבול מואב וגו', כי מתו כולם, וכן הוא אומר (במדבר י"ד) במדבר הזה יתמו ושם ימותו וגו', וטפכם אשר אמרתם לבז וגו', אם כן אותם שראו מתו, אם כן איך אמר "אתם ראיתם" את אשר עשה ה' לעיניכם.

ונובל לומר שמשם מדבר עם הזקנים שהם למעלה מבן ששים ועם פחותים מבן עשר שנים ומעלה שלא נגזרה עליהם גזירה, שנאמר (שם כ"ט) וכל פקודיכם לכל מספרכם מבן עשרים שנה ומעלה, במדבר הזה יתמו ושם ימותו, ואומר ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה, שהן מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצאי צבא, ולזה אמר אשר ראיתם, ואמר לעיניכם כנגד הזקנים והטף, וכפי מה שכתבנו שהביא הקב"ה כל הדורות למצרים והארכנו בזה, יהיה פירוש אשר ראיתם ולעיניכם, ידבר עם כל דור ודור "עכ"ל. [ומה שכתב שהפחותים מבן **עשר** שנים שלא נגזרה עליהם הגזירה עם, שבדקתי וראיתי שכך הגרסה גם בדפוס ראשון של ספר שפתי כהן על התורה, פשוט שהוא טעות הדפוס וצריך לומר מבן עשרים וכמו שהוא עצמו כתב בהמשך דבריו ודוק].

חרי שכבר הוא ז"ל עמד בשאלתנו, ותירץ כאשר הצעתי בס"ד זאבל עדיין
יש להרגיש שהפסוק אומר אל "כל" ישראל וכדכתיבנא, ודוחק
למיפסק קרא בסכינא חריפא, ועיין.